

Zondag 2 september 2018; ds. Molendijk

Lezingen: Psalm 34 en 1 Samuel 21

Humor in de Bijbel.

Elke morgen als ik de krant opensla kijk ik in ieder geval naar de strip van een zekere Anton Dingeman. Het is een klein beeldverhaal waarin op milde wijze de draak wordt gestoken met wat mensen of wat ons landje bezighoudt. En altijd weet de strip op zijn minst een kleine glimlach bij me op te wekken. Zo werd de lange periode van grauwe, grijze dagen tijdens de afgelopen winter (alweer vergeten?) en de zeer warme zomer werd van heilzaam commentaar voorzien. Heilzaam, omdat in de strip met humorvolle blik wordt gekeken naar zaken die wij soms nét iets te serieus nemen. Ik kan het niet nalaten iets te vertellen over een strip tijdens de warme zomer. Er wordt een crisisteam opgericht. Waarom? Teveel burgers zijn blij en opgewekt. We moeten ingrijpen, roept iemand van het crisisteam! Geluidswagens worden erop uit gestuurd. Alle burgers worden gewezen op zaken waar ze zich zorgen over kunnen maken. Maar men blijkt ongevoelig. De mensen zitten op een terras en daar zegt iemand: 'Ach, na de zomer worden de mensen heus wel weer chagrijnig en somber. Zoiets verleer je niet!' Heerlijk, om de dag zo te beginnen

Humor helpt om te relativieren, om een heilzame afstand te scheppen tot iets waar je midden in zit. Het werkt bevrijdend. En ik vroeg me af: bestaat er zoiets als humor in de Bijbel? Ik denk het van wel, maar ik vermoed ook dat we er niet mee zijn opgevoed. Geloof is toch een hele serieuze zaak? Jazeker, maar juist daarom is er heel veel wat gerelativeerd kan worden, zaken die wij belangrijk maken en het níet zijn. De commotie rondom de cartoons over Mohammed laat zien hoe gevaarlijk het is als gelovigen niet meer weten waar het werkelijk om gaat en als ze een regel, een gebod verheffen tot een absoluut principe, maar geen voeling hebben met wat de binnenkant is van die regel.

Het verhaal van vanmorgen, maar ook de psalm laten iets zien van wat humor is in de Bijbel. Het is een scene uit een groot koningsdrama. De koning, Saul, heeft te horen gekregen dat hij uit zijn ambt is gezet. Uiterlijk gezien heeft hij nog zijn macht behouden, heeft hij nog de beschikking over zijn paleis, zijn leger, maar het heeft zijn fundament, zijn grond verloren. Eerst heeft Saul een vermoeden, later weet hij het zeker: David wordt mijn opvolger. Het komt tot een breuk tussen beiden. David wordt opgejaagd door Saul en zwerft van de ene naar de andere plaats, nergens voelt hij zich veilig. In deze toestand gaat hij naar een priester en weet met een leugen(!) brood en een zwaard los te peuteren. Het gaat om brood dat gewijd is voor de dienst in de tempel en het zwaard was ooit van de reus Goliath.

Daarna komt de scene die is voorgelezen. David vlucht naar Gat. Dat behoort tot het gebied van de Filistijnen, de vijand.! Wat zoekt hij daar? En ook nog eens met een wapen? Enfin, op die vragen komt geen antwoord.

Maar David wordt herkend, dienaren van de stadsvorst voelen argwaan. Was dit niet de man over wie wordt gezegd dat hij zijn tienduizenden heeft verslagen? David voelt de dreiging die uitgaat van deze woorden. Hij is bang dat ze hem iets zullen aandoen. En dan komt hij met zijn list. Als men hem oppakt, doet hij zich voor als een krankzinnige, maakt een hoop kabaal, krast op deuren, kwijlt in zijn baard en zo wordt hij naar de stadsvorst gebracht. En dán komen we bij het moment waarop bij alle bewoners van Israël een bevrijdende lach doorbreekt. Zo vaak was er strijd, was er oorlog met de Filistijnen, had men te lijden onder de invallen van dat volkje aan de zee. En wát horen ze de stadsvorst van Gat, een Filistijn zeggen: waarom brengen jullie hem (dat is David) bij mij? Heb ik hier soms geen gekken genoeg? Wat moet die kerel in mijn paleis? Misschien kunt u zich voorstellen dat er een luid gejuich en vrolijk geluid losbarst bij alle hoorders uit Israël. Eindelijk, hoor je het nu ook eens uit de mond van een Filistijn: 'Heb ik hier soms geen gekken genoeg'.

David ontkomt. David, dé koning naar Gods hart, een voorbeeld voor een ieder die na hem leiding geeft aan het land. Maar wát wordt over hem verteld, welke verhalen zijn er bewaard? O.a. dat hij met leugens en door zichzelf als gek te gedragen uit benarde situaties wist te redden. En zo zijn er meer verhalen over de gróte David. Alsof de Bijbel wil vertellen: eigenlijk was hij geen haar beter dan Saul. David is een mens zoals ieder ander, een mens met fouten, met zijn zwakheden. En toch is hij volgens de overlevering een voorbeeldig koning. Hoe kan dat? Dat is omdat hij steeds weer, met vallen en opstaan, vasthield aan zijn roeping, om een goed en rechtvaardig koning te zijn. En zó vertelt de Bijbel over grote leiders: nergens worden ze overschat, integendeel, ze worden juist getekend in hun zwakheden. De verhalen zijn vol van milde kennis over alles wat menselijk is, met een nuchtere blik op het menselijk tekort. En daarnaast is er die focus, zoals we dat tegenwoordig zeggen, die blik over waar het werkelijk om gaat, over wat écht groots is en wat een mens werkelijk groot maakt. En bij David was dat zín ambt, zín roeping die hem groot maakte.

Ieder mens heeft, denk ik, een eigen roeping. En ik vermoed dat die roeping alles te maken met ons menselijk tekort, dat we daar weet van hebben, hoe dat zit bij onszelf. Dat menselijk tekort kan angstig maken en ons tot vertwijfeling brengen. Maar het besef van onze kleinheid en kwetsbaarheid kan ook de bodem worden van een nieuwe oriëntatie. En daarvan vertelt de psalm die is voorgelezen, ze vertelt van ontzag over wat werkelijk groot is. Maar voordat ik verder ga met de psalm nog over David... Hij vertrekt uit het gebied van de Filistijnen maar blijft alsmaar zwerven. Hij zegt dan: ik zal blijven zwerven,

totdat ik weet wat God met me voorheeft. En steeds komt hij een profeet tegen, die hem verder helpt. Dat is een veelbetekenende zin: dat David zal blijven zwerven, tot dat hij weet wat God met hem voorheeft.

Ons leven kan onherbergzaam worden, door een dramatisch gebeurtenis, je verliest elk houvast. Zo'n verhaal bestond er over David. En er was een psalm over een mens in nood. En op zeker moment worden beide met elkaar verbonden.

Davids' zoektocht naar veiligheid, zijn geroep in nood, het wordt verbonden met dat grote geheim waar we in dit huis over durven te spreken. Het kan een mens ontvankelijk maken voor een Aanwezigheid, die niet te begrijpen valt, maar die dragend en beschuttend om je heen om je heen komt te staan. Juist als je het even niet weet en als je je jezelf niet kunt redden, maar als je blijft zoeken en roepen en je uitstrekt naar de Onzienlijke, dan kan het gebeuren dat je stil wordt en dat er ontzag ontstaat voor wat groter is dan je kunt bevatten. Dan is het net alsof je in gesprek komt met wat er om je heen gebeurt en met wat er in jouzelf leeft. En dat maakt een einde aan de verstikkende monoloog waarin je leefde. Eindelijk is er iets van een gesprek.

En daarvan vertelt die psalm, van dat tweegesprek. Een psalm waarin het draait om ontzag, voor 'iets' dat werkelijk groot is. De zo begint de psalm: De Heer wil ik prijzen, elk uur van de dag. Wij worden opgeroepen om de grootheid van de Eeuwige te prijzen. Want de dichter heeft gezocht, heeft geroepen en op zeker moment kwam ereen antwoord, iets dat tót hem begon te spreken. En nu zegt de dichter: de engel van de Heer waakt over mij. En hij dicht: proef en geniet de goedheid van de Heer! Zo, dat is niet niks, als je zou weten wat 'ie allemaal heeft doorgemaakt. Elke zin uit die psalm lijkt wel geschikt om te omlijsten en ergens in huis op te hangen.

Wie of wat is werkelijk groots? Wie zijn degenen die zich opblazen, zich groter voordoen dan ze zijn? En waar vinden we de broodnodige humor die er voor zorgt dat alles weer in de juiste proporties wordt neergezet?

Ik wil u tot slot één verhaal niet onthouden. Het is een joods sprookje en gaat over een knecht in de paardenstal van het koninklijk paleis. Hij kan anderen aan het lachen brengen en wordt de hofnar van de koning. De koning is oud, het regeren valt hem zwaar, maar de hofnar weet hem op te vrolijken. Maar op zekere dag sterft de koning . En er was geen opvolger. De ministers kregen ruzie over wie de opvolger moest worden. Totdat één een voorstel deed: we kunnen het doen zoals vroeger. In oude tijden was het namelijk de gewoonte om de koning te laten kiezen door een vogel uit de hemel. Degene op wie de vogel neerdaalde werd koning. En zo gebeurde. Alle ramen van de troonzaal werden open gezet. Vol spanning werd afgewacht. En u voelt het al aankomen.

Er komt een vogel naar binnen gevlogen, over de hoofden van de ministers, vliegt tot driemaal toe in de rondte en strijkt neer op het hoofd van de hofnar. Alle ministers kijken vol verbazing, totdat één van hen roept: de koning!!!! Lang leve de koning. De hofnar staat geschrokken op. Ik? Ik ben een hofnar. Eigenlijk ben ik maar een stalknecht. Maar hij krijgt de koningsmantel omgehangen en moet op de troon plaatsnemen.

Op de eerste vergadering met de ministers doet de koning een voorstel, om een kleine hut naast zijn paleis te laten bouwen. Ze kijken hem verbaasd aan. Is dit een grap? Nee, het is hem ernst. En zodra de hut klaar is laat hij er een grote spiegel inzetten en ook een stalbezem. Elke morgen gaat de koning de hut binnen, doet de deur op slot en komt na vijf minuten weer naar buiten. Daarna gaat hij de troonzaal in om zijn taak op zich te nemen. Hij is een rechtvaardig koning, zorgt ervoor dat niemand honger hoeft te lijden en dat alle mensen één dag vrij krijgen.

Toch vragen de ministers en de hele hofhouding zich af wat de koning elke dag doet in die kleine hut. Dat hoort toch niet?! De eerste minister durft het te vragen: in het hele land wordt er over gesproken! De koning geeft als antwoord: In die hut bewaar ik mijn kostbaarste bezittingen. Kom maar mee. De minister gaat naar binnen, de hut in en komt al snel weer naar buiten. 'Ik zie een grote spiegel, een bezem en een narrenkap'. Dat klopt zegt de koning. Voordat ik koning werd, was ik staljongen en nar. Daarom zet ik elke morgen de narrenkap op en kijk, met de bezem in de hand, naar mezelf in de spiegel. Zo kan ik nooit vergeten wie ik geweest ben en dat ik in dienst sta van God. (einde verhaal).

Wat is groot, zo groots dat het – op de wijze van die psalm een loflied verdient, elk uur van de dag – en zó groot dat het ontzag oproept? En wat is nu juist zo menselijk en dus vol van het menselijk tekort dat het vraagt om een grap, om relativering, om een nar die er de draak mee steekt zodat we weer met beide benen op de grond komen?

Daarvan vertelt de Bijbel, vooral in de verhalen rondom Saul en David en het blijkt ieder dag weer uiterst actueel als mensen zich laten meenemen door hoge, veel te hoge idealen of door vurige emoties en vergeten wie ze zijn en wat ze er met elkaar van maken. AMEN.